

pel från andra domkyrkor, klosterkyrkor och församlingskyrkor. Kyrkorummets uppbyggnad med dess olika delar och senare tillkomna kapell illustrerar hur de stora katedralerna kunde delas upp i åtskilda rum som fungerade som enskilda andaktsrum. Det fanns stora likheter mellan de båda domkyrkorna vad gällde tidpunkter som lyftes fram för lekmännens andakter liksom de föremål som fromhetslivet koncentrerades till. En fråga som inte närmare berörs är hur klostrens fromhetsliv med bön, meditation och inriktning på individens väg till frälsning har påverkat utformningen av lekmännens andaktsövningar. Klostren fanns ju i katedralernas omedelbara närhet.

Andakternas och fromhetsövningarnas teologiska sammanhang får en övergripande framställning. Källström visar hur avlatsbrevens föreskrifter uppmärksammar förpliktelser och krav på kunskaper som föreskrevs i stifts- och synodalstatuter: främst Fader vår, Ave Maria och trosbekännelsen. Bön och tillbedjan riktades mot hostian i en skådande eukaristisk fromhet. Kristi kroppsliga lidande med törnekronan och de fem såren liksom Maria, hennes smärtor och ställning som himladrottning var centrala motiv för andakten. Den teologiska fokuseringen var tydlig: eukaristisk andakt och passionsfromhet.

Aktiviteterna i katedralerna bestod i att delta i mässan och vid kyrkliga handlingar, i processioner till helgonaltare och vid prästens sjukbesök. Slutligen – och mycket viktiga – var de individuella besöken vid altare och helgonbilder med läsning av de angivna bönerna och förböner för den egna själen, för sjuka och döda och tillbedjan inför Kristi lekamen och Maria.

Det fanns en gråzon mellan fast liturgi och privat eller kollektiv andakt. ”Gränsen mellan liturgi och andakt kan vara tämligen flytande” konstaterar förf. med rätta. Framhävandet av den enskilda individens fromhetsliv ingick i den samtida mystikens livssyn med tyngdpunkt på en personligt upplevd tro där bl.a. Jean Gerson betonade den subjektiva trosfarens stora betydelse, tankar som kunde poängterats mera. Det teologiska tänkandet styrde i hög grad fromhetslivet och påverkade formuleringarna i avlatsbrevens liksom tolkningen av innebörden i deras föreskrifter.

Avhandlingen avslutas med ett försök att ge en helhetsbild av kyrkorummets i de båda katedralerna genom en tänkt rundvandring till de olika andaktsplatserna. För läsaren underlättas detta genom två rekonstruerade planritningar av kyrkorna där kapell, altare, skulpturer, målningar med mera anges med nummer. Där framgår också hur kyrkorna varit uppdelade i mindre enheter för att skapa separata andaktsrum.

Hanna Källström har i sin avhandling behandlat ett svårtillgängligt och därför föga bearbetat område. Det primära materialet är mycket begränsat. Det finns få lekmannakällor om egna aktiviteter och upplevelser.

Hon har därför i stor utsträckning varit hänvisad till sekundära källor för att söka klarlägga hur lekmännen upplevde och fungerade i kyrkorummets. Genom sitt metodiska och komparativa arbete har hon lämnat ett mycket viktigt bidrag till förståelsen av det senmedeltida fromhetslivet inom lekmannaleden. Därmed har hon också gett inspirerande incitament till fortsatta undersökningar.

Carl-Gustaf André
Professor emeritus, Lund

AVHANDLINGSRESUMÉER

Marte Nilsen: *Negotiating Thainess: Religious and National Identities in Thailand's Southern Conflict* (Lund: Lund Studies in History of Religions, Vol. 31, 2012), 262 sid.

Negotiating Thainess søker å avdekke hvordan religiøs og nasjonal identitet uttrykkes i den konfliktfylte Patani-regionen i det sørlige Thailand. I en historisk kontekst preget av kamp om territorium og politisk legitimitet, der identiteter har utviklet seg i møte med en fremvoksende thailandsk nasjon, er det relevant å forstå disse identitetenes dynamikk og undersøke hvordan lokalbefolkningen oppfatter seg selv, sine omgivelser og samfunnet de lever i.

Til tross for at det er forhandlinger mellom opprørsgrupper og den thailandske staten som er nøkelen til opphør av vold i Patani-regionen, vil graden av slike politiske løsnings lokale forankring ha innvirkning på utsiktene for varig fred. Som følge av en historie preget av politiske strømninger som har undergravd Malay-muslimsk kultur, og forsøkt å påtvinge regionen "thaihet" som ideologi, står den thailandske staten uten legitimitet blant den Malay-muslimske majoriteten, og etnisitet og religion er vedvarende kilder til konflikt mellom thailandske myndigheter og lokalbefolkningen. For å forstå de grunnleggende konfliktlinjene i regionen er det derfor av betydning å utforske lokale identiteter, inter-etniske forhold og holdninger til "thaihet" og thailandsk nasjonsbygging.

Ved hjelp av antropologisk feltarbeid tar denne avhandlingen sikte på å forstå hvordan religion og nasjon definerer og former identitet blant Malay-muslimer og Thai-buddhister i Patani regionen. Den søker å identifisere gjenklagen nasjonale og lokale diskurser om religion og nasjon har lokalt, hvordan folk påvirkes av dem og hvordan de redefinerer dem. Resultatene viser at både Malay-muslimer og Thai-buddhister har utviklet multiple identiteter som veksler avhenging av situasjon og kontekst, og avhandlingen utforsker hvorfor disse multiple identitetene har utviklet seg, hvordan de uttrykkes i det daglige liv, og hvilken innvirkning de har på inter-etniske relasjoner og tolkninger av konflikten i Sør-Thailand.